

İLETİŞİMİN TARİHSEL SÜRECİ

E. Özgür GÖNENÇ*

Özet

İletişim kurma gereksinimi insanlığın ayrılmaz bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk insanların içinde yaşadığı doğa ile bütünleşip, yaşamlarını sürdürmeye çalışırken, her doğasal etki ve iletiye içgüdüsel tepki gösterdikleri, doğa ile kendiliğinden oluşan bir iletişim kurdukları kabul edilmektedir. Bu insanların, beslenme, barınma ve korunma gibi en temel ve yaşamsal gereksinimleri hep içgüdüsel yöntemlerle çözdükleri görülmektedir. İnsanlığın geçirdiği evrimin iletişimle bağlantılı olduğu da bazı bilim adamları tarafından ileri sürülmektedir.

Tarihsel süreç içinde sürekli bir gelişme gösteren ve insanların birinci önceliği olan iletişim, insanların yaşamını biçimlendirmeye başlamıştır. Toplumların daha çağdaş olmaları yolundaki etkisini sürdürmektedir.

İletişim alanındaki buluşların en önemlilerinden biri kuşkusuz Gutenberg'in 15 yüzyılda bulduğu matbaadır. Matbaanın bulunması basılı metinlerin çoğaltılmasına ve daha çok insana ulaşmasına olanak tanımıştır. Matbaa sayesinde insanlar bilgilenmişlerdir. Haber verme, yönlendirme, etkileme gibi kavramlar matbaanın bulunmasıyla daha etkin duruma gelmiştir. Matbaanın bulunması gazeteciliğin gelişmesine ve bir meslek olarak ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Daha sonra çeşitli iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte iletişim alanında da gelişmeler kaydedilmiştir.

Biz de bu çalışma kapsamında yaşamımızın önemli bir parçası olan iletişim olgusunu tarihsel bir içerisinde irdelemeye çalıştık. Ancak bu inceleme ayrıntılara girmeden önemli evreleri ele alma biçiminde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada kaynak tarama yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Sözcükler: İletişim, tarih, teknoloji.

L'historique de la communication

La communication existe avec l'humanité. Les sociétés essayent toujours de se communiquer. Dans cet article nous allons aborder le sujet de la communication du point de vue historique. On va parler aussi du développement de la technologie de la communication. Une des plus importantes inventions dans le domaine de communication avait été l'invention de l'imprimerie inventée par Gutenberg au 15. siècle. Grâce à l'invention de l'imprimerie que les gens avaient pu trouver l'occasion d'être informés. Le développement de l'imprimerie avait contribué aussi au développement du journalisme.

---

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü.

La communication est le vecteur de la connaissance et de la culture. La communication constitue le mode d' échange pour des communautés de personnes souhaitant partager des cultures communes.

Aujourd' hui comme hier, la communication et ses canaux sont les moyens de diffuser des informations à caractère culturel - au sens large - sur les événements, les découvertes et les traditions, et d' en garder la trace.

Dans cet article nous avons essayé d' analyser la notion de communication du point de vue historique. Mais nous n' avons pas fait une analyse détaillée. Nous avons utilisé la méthode d' analyse bibliographique.

Mot clés: *Communication, histoire, technologie.*

.....

GİRİŞ

İletişim olgusu gerçekte son derece geniş kapsamlıdır. İletişimin yalnızca insanlara özgü olduğunu düşünmek yanlıştır. Bu evrensel kavram yeryüzünde yaşayan tüm canlılar için geçerlidir. İnsanlar, konuşarak akıllarını ve yeteneklerini kullanarak iletişimi geliştirmişlerdir. İletişim insanların doğasında bulunmaktadır. İnsanlar bu özelliklerini, akıl, zeka, yetenek ve yaratıcı güçlerini kullanarak yaşamları boyunca ön planda tutmaktadır.

İnsanlar için iletişim, yalnızca gazete okumak, radyo dinlemek, televizyon izlemek değildir. İnsanlar doğdukları andan itibaren ölüncüye kadar, geniş bir iletişim ağı içinde yaşamaktadır. İletişim, bilgilendirici ve yönlendirici özelliği ile insanların fiziksel ruhsal, düşünsel tepki ve davranışlarında son derece etkili ve önemli bir rol oynamaktadır.

İnsanlar aile ve iş yaşamında olduğu kadar, toplumsal yaşamın tüm evrelerinde de iletişimle iç içedir. İnsanların önce aile yaşamlarında sonra da iş yaşamlarında başarılı olmalarının ön koşulu iletişimden doğru biçimde yararlanmasıdır. Sağlıklı toplumlar yaratmanın en etkili aracı ve yöntemi iletişimdir.

İletişimsiz toplumlar kendi içine dönük, yeniliklere çağdaşlığa kapalı, bilgisiz, yorum yapma ve düşündüğünü ifade etme gücünden yoksun insanlardan oluşur.

İletişim kavramı insanlarla özdeşleşmiştir. İnsanın olduğu yerde iletişim vardır. İnsanlar iletişim kavramını hayata geçirmiş, onu geliştirmiş ve onu kullanarak yaşamını sürdürmeye başlamıştır. İnsan doğasında olan bu özellikle yalnızlıktan, cahillikten kurtulmanın yollarını bulmuştur.

Bu çalışma kapsamında yaşamımızın önemli bir parçası olan iletişim olgusunu tarihsel bir içerisinde irdelemeye çalıştık. Ancak bu inceleme ayrıntılara girmeden önemli evreleri ele alma biçiminde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada kaynak tarama yöntemi kullanılmıştır.

Genel boyutları içinde ele alındığında iletişimi çeşitli alanlarda değerlendirmek olasıdır. Bunları şöyle sıralayabiliriz.

Bireysel iletişim: İki insanın iletişim araçlarını kullanarak haberleşmesi İki insanın karşılıklı konuşmasıdır.

Kitlesel iletişim: Kitle iletişim araçlarının yardımıyla bilgi ve haberlerin insan toplulukları tarafından aynı anda öğrenilmesinin sağlanmasıdır.

Siyasal İletişim: Siyasi parti yöneticilerinin ya da devleti yönetenlerin kamuya yaptığı açıklamalar, verdiği bilgiler ve bunların toplum tarafından algılanmasıdır.

Toplumsal yaşama ilişkin iletişim: İnsanların yaşamlarını çevreleyen toplumsal içerikli olay ya da gelişmelerin iletişim araçları aracılığıyla kamuoyuna aktarılmasıdır. Eğitimden sağlığa, kentsel yaşamdan iş yaşamına, ekonomiye, insanların hak ve özgürlüklerine, yasalarla olan ilişkilerine kadar çok geniş bir yelpazeye yayılan toplumsal yaşam, iletişimin en çok kullanıldığı ve en çok gereksinim duyulduğu alandır.

Ses ve görüntüye dayalı iletişim: İnsanlar iletişim araçları arasında en fazla ses ve görüntüye dayalı olanları tercih etmektedir. Görsel işitsel iletişim araçları insanların görme ve işitme duyularına hitap ettiği için verilen bilgilerin daha çabuk ve kısa sürede algılanmasını ve öğrenilmesini sağlamaktadır. İşitselliğe ve görselliğe dayalı iletişim araçlarının kuşkusuz en önemlileri radyo ve televizyondur. Görsel iletişimin bir önemli ögesi de fotoğrafıdır. Ses ile olan iletişimin diğer unsurları arasında, iki insanın karşılıklı konuşmasından kalabalık topluluklara hitap eden bir kişinin konuşmasına, ambulans sireninden vapur düdüklere, spor karşılaşmalarında çalınan hakem düdüklere kadar trafikte seyreden araçların kornalarına kadar bir çok unsur sayılabilir.

Yazılı ve işarete dayalı iletişim: Bu iletişim biçiminde konuşma ve ses yerine yazı, şekil ve işaretler ön plana çıkmaktadır. Yazılı iletişimin en önemli örneğini hiç kuşkusuz

gazeteler oluşturmaktadır. Ayrıca dergi, broşür ve kitaplar da yazılı iletişimin diğer unsurları arasında yer almaktadır. Yazı ve şekillerle oluşturulan iletişimin biçiminin diğer öğeleri arasında duvarlara asılan afiş, bildiri, reklam panoları, yön bulmaya yarayan tabelalar, binalarda cadde ve sokaklarda kullanılan çeşitli süslemeler yer almaktadır. Konuşma özürülleri için geliştirilmiş çeşitli jest ve mimiklerle ifade edilen özel konuşma biçimleri de iletişim modeli olarak kullanılmaktadır.

Elektronik iletişim: Televizyon, bilgisayar ve cep telefonları elektronik alanında meydana gelen hızlı gelişmelerin en önemli ürünleri arasında yer almaktadır. Bu gelişmeler insanların yaşamını çok yakından etkilemiş, dünyanın sınırlarının daraltılmasında çok önemli rol oynamıştır. Bugün insanlar ve toplumlar bu gelişmeler sayesinde dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen bir olaydan anında haberdar olmaktadır. Bu durum elektronik alanda meydana gelen gelişmelerin iletişim bilimine kazandırdığı sınır tanımayan bir boyuttur.

İletişimle İlgili Tanımlamalar

Bugüne kadar iletişimle ilgili pek çok tanımlama yapılmıştır. Önce iletişimin sözlük tanımına deyinelim.

- Genellikle dil aracılığıyla haberleşme, ilişki kurma, bir konuşmacıyla yanıt beklediği bir dinleyici arasındaki sözlü alışveriş
- İki ya da daha çok kişi arasında bir anlaşma, düşünsel açıdan bir yaklaşma doğmasını sağlayan ve karşılıklı konuşmaya dayalı ilişki, diyalog
- Her çeşit mesajın, az ya da çok geniş ya da ayrışık toplum içinde yayılmasını sağlayan yöntemlerin tümü

Resmi ya da resmi olmayan iletim kanalları aracılığıyla yönetenlerle yönetilenler arasında yapılan bilgi alışverişi (Büyük Larousse, 1986:5634).

İletişimin bir diğer tanımı da şu şekilde yapılmıştır. “Duygu düşünce ya da bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması. Telefon, telgraf, televizyon, bilgisayar, radyo gibi araçlardan yararlanılarak yürütülen bilgi alışverişi, bildirişim, haberleşme” (Türkçe Sözlük, 1983:573).

İletişimle İlgili Bilimsel Tanımlamalar

- Düşüncenin sözel olarak (konuşma) ile karşılıklı takası
- İki kişinin birbirlerini anlaması, insanın kendisini karşısındakine anlatabilmesi
- Organizma düzeyinde bile olsa ortak davranışa olanak veren etkileşim
- Bireyde benlikle ilgili olarak belirsizliğin azaltılması
- Duyguların düşüncelerin bilgi ve becerilerin aktarılma süreci
- Yaşanan bir evrenin parçalarının ilintilendirilmesi, bağlantılarının kurulma süreci
- Bir kişinin tekelinde olanın başkalarıyla paylaşılması ve başkalarına aktarılma süreci
- Askeri dilde iletimin (komutun) gönderilmesi ile ilgili araç, usul ve teknikler
- İletiyi alanın belleğini iletiyi gönderenin beklentisine uygun yanıt verecek biçimde uyarılması
- Organizmanın ortamdaki uyarıya verdiği fark edilir yanıt, ortamdaki değişime uyarlanma yanıtı, bu yanıtla diğerini etkileme
- Kaynaktan çıktıktan sonra iletiyi alan için bir uyarıcı olan davranış
- Kaynağın karşı taraftakini etkilemeyi amaçlayan davranışı

- Belirli bir konumdan, yapıdan bir diğerine geçiş süreci
- Güç (iktidar) kaynağı olarak kullanılan mekanizma (Zıllıoğlu, 2003:9).

İletişim bir ortamdan yararlanarak bilgi gönderme sürecidir. Birey bazında ele alındığında ise bireyin akli ve duygularıyla çevresinden aldığı iletileri çözümleme ve bu iletilere göre yeni düşünce ve davranışlar geliştirme sistemidir (Rigel, 2000:145).

İletişim bir süreçtir ve bu süreçte etkinlik ve herhangi bir katkı belli bir sonuca dönüştürülmüştür. İletişimin bir niyeti vardır. Bir iletinin varlığını, ortak bir dil ve az çok bir ortak kültürel deneyim olduğunu işaret etmektedir. Çeşitli bilim adamları iletişim için farklı tanımlar ileri sürmüşlerdir.

Theodorson’a göre iletişim, bilgi, düşünce tutum ve davranışların bir birey ya da grup tarafından diğer bir bireye ya da gruba semboller aracılığıyla aktarılmasıdır.

Berlo’nun modeli’nde ise iletişim süreci dört temel öge ile açıklanmaktadır: Kaynak, ileti, kanal, alıcı.

Shannon ve Weaver’ın ortaya attığı modelde ise matematiksel iletişim kuramı söz konusudur. İletişim süreci bireysel bazda ele alınmaktadır. Onlara göre bilgi içerikten soyutlanmış teknik bir kavramdır.

Amerikalı siyaset bilimci **Harold Lasswell** ise 1948 yılında yayınladığı bir makalesinde belki de iletişim araştırmalarında en çok bilinen “tek yönlü iletişim süreci” sözünü söylemiştir. Lasswell’e göre iletişim eylemini tanımlamak için şu sorulara yanıt vermek gerekmektedir. Kim? (kaynak) Neyi? (ileti) Hangi kanalla? (kanal), Kime? (alıcı), Hangi etkiyle? (etki). Bu deyiş öteden beri Lasswell

modeli olarak bilinmektedir (Rigel, 2000:147).

Bilgilendirme ve yönlendirme niteliği, kullanılan araçlar, toplumlar arası bağlantı kurabilme boyutu ile iletişim, toplumsal bir etkinliktir. Sözcük anlamı bakımından çok çeşitli tanımlamaları olan soyut bir kavram olarak algılanan iletişim, aktarılan iletiler sonucunda, toplumun ve bireylerin şekillenme tepkileri, iletişiminin somut boyutunun daha önde olduğunu, iletişimi kavramsal olmaktan çıkarıp etkileyici güç konumuna getirmektedir.

Örneğin; salt bir enerji kaynağı olan elektriği çeşitli araçları harekete geçirmeden, başka bir enerjiye dönüşmeden duyularımızla algılayamayız, yalnızca bir enerji kaynağı olduğunu biliriz. Bu enerjiyi biz ancak çeşitli araçları, bir elektrik motorunu harekete geçirdiği, bir ampulü yaktığı, ışık enerjisine dönüştürdüğü zaman gücünü ve varlığını somut olarak anlayabiliriz.

İletişim de çeşitli iletişim araçlarının kullanımını sonucu, bireyleri ve toplumu etkileyip hareketlendirmesi, şekillendirip yönlendirmesiyle somut bir güce dönüşmektedir. Kısaca iletişim, etkileme, bilgilendirme, yönlendirme niteliği ile bireylerin, toplumun fiziksel, düşünsel ve ruhsal tepkilerini belirlemede etkin olan itici bir güçtür.

İletişim toplumsal boyutu her durumda öne çıkmaktadır. İnsanların toplu olarak yaşadığı mekan ve durumlarda ancak iletişimin etkinliğinden söz etmek mümkündür. İletişim, bireylerin çeşitli araç ve iletişim mesajlarıyla toplum düzenine uymalarını sağlar. Toplum bilincini geliştirir. Toplumsal düzenin kurulmasına korunmasına ve genişletilmesine önemli katkı sağlar.

İletişimsiz bir toplum düzensiz, disiplinsiz, başıboş insan toplulukları haline dönüşür. İletişimsiz bir toplumda bir sağırlar diyalogu hüküm sürer. Birbirlerinden kopuk, konuşmayan, çevresinde olup bitenden habersiz, kendilerini toplumdan soyutlamış, kural ve düzen kavramlarını bilmeyen, bilgiyi ve gelişmeleri algılamayan, bu kavramlara sırtı dönük insanların oluşturduğu amaçsız kalabalıktan öteye geçemez.

İletişimin toplumsal boyutunun yanı sıra bireysel boyutu ile de kişilere önemli katkılar sağlayan bir süreçtir. Doğduğu günden başlayarak iletişim ağının etkisine giren insanlar, bebeklik, çocukluk, ergenlik yetişkinlik, ve yaşlılık evrelerinde gereksinimleri olan her şeyi iletişim sayesinde elde etmişlerdir.

İnsanlar, doğru ile yanlış, iyi ile kötüyü, kural ile kuralsızlığı, güzel ile çirkini, yapması gerekenle yapmaması gerekeni, toplum düzenine uymayı, ülke çıkarlarına ve değerlerine sahip çıkmayı, bağınazlıktan kurtulmayı, bilgiyi, çağdaşlığı, cehaletin bireysel bazda yol açtığı olumsuzlukları, hep iletişim süreci sayesinde öğrenip bilinçlenmişlerdir. İnsanların yetişme ve eğitim sürecinde üç temel öğe vardır: Aile, okul, çevre. Aile çocuğunu eğitirken toplum kurallarına uygun iletileri aktarmak durumundadır. Çocuklar okula başladıktan sonra artık toplumla ve toplumun kurallarıyla yüz yüzedir. İnsanlar evlerinin dışına çıkmış, okul ve çevrenin etkisiyle çok yönlü bir iletişim çarkının içine girmiştir. İletişim insanların her yaşında ve her döneminde vardır.

İnsanlar kendileri için çok önemli olan iletişim kavramını çok iyi algılamışlardır. Kendilerini sarmalayan bu ağın nimetlerinden yararlanmayı bilmişlerdir. İletişim sürecinde bilgilenen güçlenmektedir. Bu süreçte, sağ-

lam kişilik ve düşünce yapısına sahip olan bireyler, güçlü sağlam ve üretken bir toplumun temel taşları olarak görülmektedir.

Bir toplumda ekonomik, sosyal, kültürel farklılıklar sonucunda toplumsal sınıfların oluşmasında, iletişim mekanizmalarının ve araçlarının toplumun bütün kesimlerine yeterince ulaşmaması, eksik ya da yanlış ulaşmasının etkisinin büyük olduğu da bir gerçektir.

Kırsal kesim toplumu ile kent toplumu arasındaki, sosyal, kültürel, ekonomik farklılıklar her iki toplumun iletişim araçlarını ne kadar, nasıl ve hangi amaçla kullandıkları, iletişim araçlarının ve iletilerin her iki topluma nasıl ve hangi sıklıkla hangi iletileri vererek aktardığı, her iki toplumun ulaşan iletileri kendi eğitim ve kültür düzeyleri ölçüsünde nasıl algıladıkları ile doğru orantılıdır.

Toplumdaki sınıfsal farklılıklar arasındaki makas hiçbir zaman kapanmaz. Sosyolojik olarak tekdüze bir toplumdan söz etmek mümkün değildir. Her zaman yönetenler ve yönetilenler olacaktır. Toplumun zengini, fakiri olacaktır. Orta hallisi olacaktır, memuru ve işçisi olacaktır. İşsizleri olacaktır. Eğitimsizi olacaktır. Önemli olan bu sosyal sınıflar arasındaki makası daraltmak, sorunları en aza indirmektir.

Toplumsal çalkantıların önüne ancak bu şekilde geçilebilir. Bunun için iletişim sürecini, bilinçli ve toplumun her katmanına yarar sağlayacak biçimde işletmek, iletişim araçlarını doğru, yansız ve eşit olarak kullanıp yaygınlaştırmak, iletilen mesajları iyi ve doğru seçmek gerekmektedir.

İletişimin tarihsel sürecinin insanların varlığıyla başladığı anlaşılmaktadır. Geze-

genimizde yaşamış tüm insan topluluklarıyla ve uygarlıklarla ilgili bilgileri gün ışığına çıkaran bilimsel araştırma ve çalışmalar bunu ortaya koymaktadır.

Bu uygarlıklarla ilgili elde edilen bilgilerin büyük kısmı çözümlenmeli bilimsel sonuçlara bir kısmı da yorumlara dayanmaktadır. O çağlarda insanların iletişimi nasıl kullandıkları somut verilerden çok yoruma dayalı bilgilerden ibarettir. Ancak yoruma dayalı bu bilgilerin de kesine yakın olduğu söylenebilir.

Bilgi, düşünce ve davranışların aktarılması süreci olan iletişim olgusu insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. İnsanların öğrenmek ve bilmek gereksinimleri ise radyo, televizyon, gazete, dergi, kitap, reklam, telefon, telgraf ve bilgisayar gibi kitle iletişim araçları sayesinde karşılanmaktadır. Bu araçlar herhangi bir bilgiyi, kısa sürede geniş kitlelere hızlı bir biçimde ulaştırabildikleri için günlük yaşamda son derece önemli bir yere sahiptir. Günümüzde çok sayıda insan ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal gelişmeler hakkında bilgi edinebilmek amacıyla kitle iletişim araçlarından faydalanmaktadır (Büyükbaykal, 2005:71).

Geçmiş uygarlıkların iletişimi nasıl kullandığı ile ilgili bilgiler veren bu veriler, ilk insanların yaşam biçimleri, davranışları, nasıl bir iletişim mekanizması içinde oldukları konusunda bizi aydınlatmaktadır.

İlk insanların içinde yaşadığı doğa ile bütünleşip, yaşamlarını sürdürmeye çalışırken, her doğasal etki ve iletiye içgüdüsel tepki gösterdikleri, doğa ile kendiliğinden oluşan bir iletişim kurdukları kabul edilmektedir. Bu insanların, beslenme, barınma ve korunma gibi en temel ve yaşamsal gereksinimleri hep içgüdüsel yöntemlerle çözdükleri görülmektedir.

O çağlarda insanlar dinazorların ayak seslerinden korkup kaçmakta, büyük doğa olaylarından korunmak için mağaralara sığınmakta, avlayacakları hayvanların seslerini diğer seslerden ayırt edebilmek için kendi akıl güçlerini kullanmaktan çok içgüdüsel yöntemleri kullanmaktaydı.

İlk insanların doğa hareketlerine karşı gösterdikleri tepkiler aslında aklın ürünü olmayan bütünüyle duyuların algılanmasına ve sezgilere dayanan bir iletişim biçimi olarak kabul edilmektedir. Bu iletişim algılanan etki ve ileti karşısında insanın yalnızca kendisi için gösterdiği tepkiyi oluşturan, yaygın ve diğer insanlara yansımaya her insanın tek başına oluşturduğu bir tepkiler zinciri olarak görülmektedir.

Bu davranışların insanların kendileri için bir ileti olarak algıladıkları doğasal etkilere gösterdikleri tepkiler biçiminde kabul etmek sanırsanız yanlış olmayacaktır.

O çağlarda insanların bu içgüdüsel tepkilerini, hayvanların kendi aralarında kullandıkları iletişime de benzetmenin yanlış olmayacağı da söylenebilir.

Milyonlarca yıl öncesinden günümüze kadar insanlar büyük bir evrim geçirmiştir. Bir görüşe göre insanın evrim süreci fiziksel yapısındaki değişiklik sonucu ayağa kalkması ile başlamıştır. Ancak esas evrim insanın aklını kullanmaya başlaması ve aklının yardımı ile yaratıcı gücünü harekete geçirmesi ile olmuştur. Tarih öncesi çağlar olarak bilinen yontma taş devri, cilalı taş devri ve maden devri insanın aklını kullanmaya başladığı, yaşadığı ortama daha kolay uyum sağladığı için yaratıcı gücünü geliştirme çabasında olduğu dönemlerdir. İnsanlar bu dönemlerde de çeşitli biçimlerde birbirleriyle iletişim kurmanın gereksinimini duyarak bu

alanda yöntemler geliştirmeye başlamışlardır. Dumanı ve ateşi kullanmaya, mağara duvarlarına resimler çizmeye başlamaları, hayvan boynuzlarını kullanarak çeşitli sesler çıkarmaları birbirlerini uyarmak ya da bilgilendirmek için kullandıkları yöntemlerden bazılarıdır.

İnsanlığın geçirdiği evrimin iletişimle bağlantılı olduğu da bazı bilim adamları tarafından ileri sürülmektedir.

İletişim insanların davranışlarına temel olacak ortaklığı sağlamaktadır. Öyleyse belirli bir dönemin egemen iletişim biçimi (teknik) insan davranışlarını da belirler. Bu, bizi, insan topluluklarının evrimini iletişim biçimleriyle açıklamak gibi dikkat çekici bir çalışmaya kadar götürebilir.

İnsanlar tarih yapmak için aralarında iletişim kurmak zorundadır. Bu noktada amaç iletişim kurmak değil, amaca ulaşmak için ortaklık sağlayabilmektir. Yani iletişim, tarihi yapmanın, yemek, içmek, barınmak gibi ön koşuludur. Bu yüzdendir ki, iletişim maddi hayatın üretilmesine katkıda bulduktan sonra onun tarafından belirlenir (Alemdar, 1996:10).

İnsanların aklını kullanmaya başlamasından sonra geçirdiği diğer önemli evrim ise konuşmaya başlaması ve konuşarak iletişim kurmasıdır. Konuşma, iletişim sürecinin miladı olarak kabul edilmektedir. Yapılan araştırma ve çalışmaların sonucunda insanların ne zaman konuşmaya başladıkları hakkında şu bilgiler elde edilmiştir.

Homo sapiens türü insanın günümüzden 100 bin ile 200 bin yıl önce ortaya çıktığı bilinmektedir. Buna göre dillerin kökeninin günümüzden 50 bin yıl önceye dayandığı kabul edilmektedir. Bundan önce insanlar

kayaların çömlüklerin ve silahların üzerinde izleri görülen işaret dilini kullanmışlardır (Malexism, 2007).

İletişim insanların konuşmaya başlamasıyla daha geniş bir boyut kazanmıştır. Konuşmak zaman içinde iletişim olgusunu bir beceri boyutuna taşıdığı görüşü günümüzden 2500 yıl önce ünlü filozoflar tarafından ortaya atılmıştır.

İletişimin bir sanat ya da bir beceri bu nedenle de çalışma alanı sayılması M.Ö. 5.ve 4. Yüzyıllarda Platon ve Aristo'ya dek uzanmaktadır. Aristo *Rhetorik* adlı yapıtında iletişimi bir konuşmacının, bir hatibin konuşmasında dinleyicilere sunacağı tartışmanın oluşturulması ya da biçimlendirilmesi olarak tanımlanmıştır (Usluata, 1998:28).

Bundan da anlaşılacağı gibi iletişimin bir beceri ya da bir sanat olduğu ünlü filozoflar tarafından ortaya atılmıştır. Bu görüş bugün de geçerliliğini korumaktadır.

İnsanlar özellikle konuşma evriminden sonra kültürlerini hızla geliştirmiştir. Hatta değişik toplumlar halinde yaşayan insanlar konuşma sayesinde kurdukları iletişimle birbirlerinin kültürlerinden etkilenmeye ve o kültürleri de özümsemiştir. Bu gelişme insanların yaşamlarını daha da kolaylaştırmıştır.

İletişim, tarihsel süreç içerisinde yazının bulunuşuyla önemli boyut kazanmıştır. İnsanlar M.Ö, 4000 yılında yazıyla tanışmıştır. Düşüncenin ve önermenin kavramlara ve sözcüklere ayrıştırılarak kaydedilmesi biçiminde kabul edilen yazı M.Ö 4000-3000 yılları arasında bulunmuştur. Bu yazının nasıl geliştirildiği kesin olarak bilinmemekle birlikte kullanılan resimlerden kaynaklandığı kabul edilmektedir. Yazının neden Mezopotamya'da Sümerlerle birlikte ortaya çıktığı

sorusunun yanıtını bölgenin sosyo-ekonomik koşullarında aramak gerekir.

M.Ö 300'lere doğru, Dicle ve Fırat nehirlerinin suladığı alanlardan elde edilen ürün fazlası bir yandan kentleşmeyi diğer yandan ticareti geliştirmiştir. Sümerlerin dinsel inanışlarına göre her şey kent tanrısının malıdır. Gelirleri toplamak, dağıtmak, dağıtım fazlasını dış alım için kullanmak rahiplerin sorumluluğundadır.

Rahiplerin gelir ve harcamalar konusunda diğer rahiplere ve kendilerinden sonra gelecek kuşaklara hesap verme zorunluluğu ilkel ve bireysel hesap işlerinin bir yazı sistemine dönüştürülmesi ile sonuçlanmıştır. Böylece Sümer yazısı rahipler locası içinde anlamlarında uzlaşılan bir sistemler simgesi olarak geliştirilmiştir. Sümer yazısı daha sonraki metinlerde dönemin ekonomik ve toplumsal yaşamını günümüze aktarabilen bir anlatım düzeyine ulaşmıştır (Zılhoğlu, 2003:12).

Sümerlerin yazıyı bulması ve bunun giderek geliştiği bilimsel araştırmalar sonucu ortaya çıkarken, bilinen en eski alfabenin M.Ö 2000'lerin ortalarında Fenikeliler tarafından bulunduğu bilinmektedir. Ancak bu alfabenin bir yazı sistemine dönüşmemesi nedeniyle ilk yazı olarak Sümerlerin bulunduğu yazı kabul edilmektedir.

Bilimsel araştırmaların ortaya çıkardığı bir başka sonuç da Sümerlerin yazısını, Mısırlıların hiyeroglif ve Çinlilerin bulduğu yazılar, birbirini izleyen yazı sistemleridir. Sümerlerin bulunduğu çivi yazısı Anadolu'da yaşamış en önemli uygarlıklardan biri olan Hititler tarafından da kullanılmıştır.

Uygarlıklar geliştikçe ve insanların buluş yetenekleri daha iyiyi yapmaya yöneldikçe yazıdaki semboller de değişmeye, sözcük-

lerden oluşan tümcelerle metinlerden oluşturulmaya başlanmıştır. Daha sonra çeşitli alfabelerin kullanıldığı değişik yazı türleri bulunmuştur.

Bu alfabeler; Latin alfabesi, Arap alfabesi, Kiril alfabesi, Uzak Doğu'da Japonların ve Çinlilerin kullandığı alfabelerdir. Bütün dünya insanları kullandıkları yazılar için bu alfabelerden birini temel almışlardır. M.Ö 3000 yılında başlayan bu değişim zamanla iletişim olgusunu da etkileyerek daha etkin daha hızlı ve daha kalıcı duruma gelmiştir.

İletişim teknolojilerinin gelişimi ile birlikte geleneksel medyadan sanayileşmiş medyaya, günümüzde ise interaktif medya ortamına geçiş yaşanmıştır. İletişim teknolojileri, kitle iletişim araçlarının yaygınlaştırmanın yanı sıra haber anlayışını da değişikliğe uğratmıştır. Her yeni teknoloji yeni bir iletişim aracının ortaya çıkmasını sağlamıştır (Gönenç, 2004:437).

İletişim alanındaki buluşların en önemlilerinden biri kuşkusuz Gutenberg'in 15 yüzyılda bulduğu matbaadır. Tarihçiler, Gutenberg tarafından bulunan matbaa türünde aletlerin daha önce Türkler ve Çinliler tarafından da kullanıldığı fakat yaygın olarak toplum yararına kullanılmadığının altını çizmektedirler. Bu nedenle Gutenberg'in bulduğu bu alet ilk matbaa olarak kabul edilmektedir.

Matbaanın bulunması basılı metinlerin çoğaltılmasına ve daha çok insana ulaşmasına olanak tanımıştır. Matbaa sayesinde insanlar bilgilenmişlerdir. Haber verme, yönlendirme, etkileme gibi kavramlar matbaanın bulunuşuyla daha etkin duruma gelmiştir. Matbaanın bulunuşu gazeteciliğin gelişmesine ve bir meslek olarak ortaya çıkmasına yol açmıştır. Böylece iletişimin en önemli aracı olan gazete insanların yaşamının

vazgeçilemez bir parçası durumuna gelmiştir.

Ülkemiz açısından olgu ele alındığında ise İstanbul'un fethi ile matbaanın icadı aynı yüzyıla rastlamaktadır. Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u aldıktan sonra bugünkü İstanbul Üniversitesi'nin temeli olan ilk üniversiteyi kurmuştur. Böylece bilgi ve bilime verdiği önem ortaya çıkmıştır. Ancak buna rağmen Türkiye'ye ilk matbaa 1729 yılında yani 18.yüzyılda İbrahim Müteferrika ile girmiştir. Matbaanın Avrupa'da bulunmasıyla ülkemizde kullanılmaya başlanması arasında 300 yıllık bir gecikme vardır.

İstanbul'da ilk basımevinin ürünlerinin vermeye başladığı 1730-1740 yıllarına gelinceye kadar geçen 300 yıl içinde batıda 1.5 milyon kitaptan 1.4 milyar nüsha basılmıştır. Londra'da 1711'de günde ortalama 6500 olan gazete tirajı, 1753'te 20 bine ulaşmıştır. Buna karşılık ülkemizdeki ilk basımevi olan Müteferrika Matbaası 1729-1749 arasında 23 ciltlik 17 eseri toplam 12 bin nüsha basmaktan ileri gidememiştir (Koloğlu, 1992:7).

İletişim olgusunun giderek önem kazanması ve iletişim araçlarının birbirini ardına bulunması, 18. yüzyılda İngiltere'de başlayan ve önce Avrupa daha sonra da dünyanın öteki ülkelerine hızla yayılan sanayi devriminin gerçekleşmesinden sonra olmuştur.

Sanayi devrimi üretim artışına, kentleşme sürecinin başlamasına fakirliğin ortadan kalkmasına toplumların zenginleşmesine, zenginler sınıfının doğmasına ekonomik ve kültürel gelişmelere neden olmuştur. Sanayi devrimi toplumların sosyo-ekonomik yapısını değiştirmesine yol açmıştır. Zenginleşen toplumlar daha rahat daha uygar yaşama konusunda araştırmalarını hızlandırırken

çeşitli alanlarda yapılan buluşlar da birbirini izlemiştir.

M.Ö 300 yılında Sümerler ticari konularda gelişme kaydedip yazıyı bulurken, 18. yüzyılda da sanayi devrimi iletişim araçlarının bulunuşunu gündeme getirmiştir. Bir başka deyişle zenginleşen toplumlar daha rahat yaşamanın yollarını aramışlar ve bunun için de yaratıcı güçlerini geliştirerek yeni buluşlar ortaya çıkarmışlardır.

İletişim araçlarının bulunması ve gelişmesinin temelinde elektrik enerjisinin kullanılması yer almaktadır. O halde insanlar elektrik enerjisini ne zaman ve nasıl kullanmaya başlamışlardır? sorusu akla gelmektedir. Bilinen en eski elektrik olayı sarı kehribarın sürtünmeyle kazandığı hafif cisimleri çekme özelliğidir. Bu olay M.Ö. 7.yüzyılda Miletos'lu Thales tarafından gözlemlenmiştir.

Eski Hintliler ısıtılmış bazı kristallerin sıcak külleri çektiğini saptamıştır. 17 yüzyılda ise cam, reçine, kükürt gibi çeşitli maddelere karşı kehribarın gösterdiği özelliği de belirlenmiştir. Öte yandan ilk elektrostatik makineyi Otto Von Guericke bulmuştur. İlk elektrik kıvılcımını bu araç sayesinde gerçekleştirmiştir. Du Fay insan vücudu dahil tüm cisimlerin elektriklenebileceğini kanıtlamıştır. 1800'lere doğru elektrik akımı yani devrim halindeki yükler fizikçilerin ilgi alanına girmiştir. Bunların incelenmesi sonucunda elektrokinetik ortaya çıkmıştır. Faraday'ın deneylerinden kaynaklanan alması akımların değeri elektroteknik sanayi uygulamaları başlamadan önce anlaşılabilmiştir. Yüksek frekanslı alması akımların kullanımı telgraf, telsiz ve telefonla uzun mesafeler arasında iletişim kurma olanağı vermiştir. Bu arada elektriğin tanecik yapısının öğre-

nilmesi elektriğin gelişmesini sağlamıştır (Meydan Larousse, 1986: 3609-3610).

Elektriğin bulunmasından sonra çeşitli iletişim araçları gelişmiştir. Bu araçların en önemlileri şunlardır:

Telgraf: ABC'sel mesajları bir uzaklığa ve uygun bir hızla ileten ilk telgraf sistemi 1794 yılında Paris ve Lille kentleri arasında kurulan her ara istasyonda dürbünle gözlenebilen devrimli kollar kullanan Chappe Telgrafı'dır. 1852 yılında Fransız telgraf şebekesi 29 kent arasında 4800 km'lik bir hat ve 556 istasyon oluşturmuştur. Bir pil, elle kullanılan bir anahtar, madeni tel ve elektromekanik bir röle kullanan Amerikalı ressam Morse 1837 yılında ilk elektrikli telgraf makinesinin yapımını gerçekleştirmiştir. Telgraf Türkiye'ye 1847 yılında Padişah Abdülmecit döneminde gelmiştir. (Meydan Larousse, 1986: 11389)

Fotoğraf: Kronolojik olarak gazeteden sonra gelen fotoğraf bir sanat dalı olmasının yanı sıra aynı zamanda bir kitle iletişim aracıdır. Fotoğraf gazetede haberin tamamlayıcı ögesi durumundadır. Fotoğrafın kitlesele özelliği yalnızca gazete ile sınırlı değildir. Sokak reklamlarında ve kartpostallarda, fotoğraf görsel anlatımın gücüyle kitlelere mesaj ulaştırmada etkili olmuştur.

Fotoğraf, bir yandan görüntünün bir düzeye düşürülmesi için optik, diğer yandan bu görüntünün sürekli olarak korunması için kimya alanındaki gelişmelerin sonucunda ortaya çıkmıştır. Bir düzeye görüntünün düşürülerek elde edilmesi için ilk geliştirilen alet Camera Obscura (Karanlık Kamera) diye adlandırılan ve tasarımı Araplardan aktarılan bilgilere dayanılarak Leonardo Da Vinci tarafından gerçekleştirilen delikli bir karanlık kutudur.

Delik karşısındaki nesne karanlık kutunun içinde ters olarak görüntülenir. Bu aletten ilk kez perspektif çalışan ressamlar yararlanmışlardır. Resmini yapmak istedikleri nesnenin ters görüntüsünü bu iğne delikli kutulu ile elde etmekteydiler. Daha sonra bu görüntüyü resme dönüştürüyorlardı.

Sonraları bu deliğin yerine mercek konarak daha net görüntü elde edilmesi sağlanmıştır. Işığın foto-kimyasal etkileri konusundaki bilgiler 19. yüzyılın ortasında gerçek anlamda fotoğrafın bulunmasına yol açmıştır. Joseph N. Niepce 1826 yılında ilk çektiği fotoğrafta ışığa hassas maddeyi sekiz saat pozlandırarak negatif görüntü elde etmiştir.

Görüntü tespiti konusunda ise Louis J.M. Daguerre'in 1837 yılında açıkladığı Dageurotype olarak adlandırılan ve metal levhalarda görüntüyü tespit eden tekniğini beklemek gerekmiştir. Kağıda baskı fotoğraf ise William H.F. tarafından 1840 yılında geliştirilen kalotip yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. İlk renkli fotoğraf görüntüsü ise Louis D. du Hauron tarafından 1869 yılında elde edilmiştir. Bugünküne yakın renkli filmler ise 1950 yılında Kodak-Eastman Color tarafından geliştirilmiştir. İlk dijital fotoğraf makinesi ise 1987 yılında Kodak tarafından piyasaya sürülmüştür (Erdoğan, 2003:291-292).

Telefon: Söz iletimi sağlayan bir aygıt ilk kez 1876 yılında Alexandre Graham Bell gerçekleştirmiştir. Bu aygıtta mikrofon, titreşen bir zarın taşıdığı ve pile seri bağlı asitli su içinde daldırılan çok hafif metal uçtan oluşmaktadır. Bell'in telefonu bulmasından bu yana geçen yıllar içinde bir çok gelişmeler yaşanmış ve telefon alanındaki gelişmeler cep telefonlarına kadar ulaşmıştır. Kişisel iletişim aracı olarak tasarlanan telefon o

zamanlar müzik ve haber yayını için kitle iletişim aracı olarak kullanılmıştır. Bir sant-rale bağlanan telefon sahipleri ortak yayını dinleyebilmişlerdir.

Radyo: Radyo ilk olarak Macaristan'da 19.yüzyıl sonlarında Budapest Registrar adıyla telefonlu (kablolu) radyo olarak ortaya çıkmıştır. Gerçek anlamda ilk radyo yayını 1920 yılında ABD'nin Pittsburg kentinde yapılmıştır. Ancak telsiz iletişimi olarak daha önceleri radyo teknolojisi kullanılmaya başlanmıştır. Örneğin ünlü Titanic transatlantiği 1912 yılında batarken elektromanyetik dalgalar kullanan bir telsiz ile yardım istemiştir.

ABD donanmasının telsiz telgraf ve telsiz telefonla ilgisi başlangıçtan itibaren çok sıkı olmuştur. RCA ve Marconi şirketleri Amerikan donanmasının talepleriyle güçlenmişlerdir. Marconi radyonun bulunmasına giden yolda Maxwell, Hertz ve Tesla gibi bilim adamlarının birikimlerinden yararlanmışır.

Radyonun gelişiminde galenli basit dedektörlü alıcılar dahil amatör radyocuların da katkıları büyüktür. Radyo gerçek gücüne De Forest tarafından geliştirilen lamba (vakum tüpü) ile kavuşmuştur. Seri üretim sayesinde radyo alıcıları ucuzlamış ve kitleleşmiştir. Daha güçlü vericilerin üretilmesiyle birlikte radyo yayınları daha geniş bir alana yayılmıştır.

1930'lu yıllara gelindiğinde, radyo önemli bir toplumsal etki gücü olarak siyasal alanda dikkati çekmiştir. Nazi deneyimi ve II. Dünya Savaşı'nın radyolar savaşı olarak anılması bundandır.

Türkiye'de ilk radyo vericileri 1927 yılında Ankara ve İstanbul'da faaliyete geçmiştir. 1938 yılında ise Ankara'da o yılların en güç-

lü vericilerinden biri (120KW) devreye girmiştir. İyonosferin yansıtıcı etkisi üzerinde yapılan çalışmalar 1930'lu yıllarda meyvesini vermiştir. Kısa dalga radyo yayıncılığı uluslararası iletişime önemli bir boyut getirmiştir. BBC World Service, Amerika'nın sesi (VOA), Radio Moscow gibi kısa dalga radyo yayıncıları hızla gelişmiştir.

Türkiye ise II. Dünya Savaşı sonrası katıldığı Kore Savaşı'nda askerlere yönelik 1948 yılında başlattığı yayınlarını bugün Türkiye'nin Sesi adıyla sürdürmektedir. Kısa dalga yayıncılığa artan talep bu dalgalardaki kıt frekansların tahsisi sorununu ortaya çıkarmıştır. Uluslararası Telekomünikasyon Birliği, (ITU) bünyesinde oluşturulan Dünya İdari Radyo Konferansı (WARC) ile bu tahsis işleminde gelişmiş ülkeler lehine bazı ilkeler getirilmiştir.

Kısa dalga yayınların sınırları aşma özelliği ülkeleri istenmeyen yayınlara karşı bazı teknolojik önlemler almaya itmiştir. Bu yayınları bozmak üzere geliştirilen Jamming (aynı frekanstan gürültü yayınlamak istenmeyen yayını bozma) uygulaması özellikle soğuk savaş yıllarında yaygınlaşmıştır.

1933 yılında FM tekniğinin 1960'lı yıllarda da stereo yayın tekniğinin bulunmasıyla radyo müzik endüstrisi ilişkisi başlamıştır. Müzik kutusu haline gelen radyo istasyonları yaygınlaşmıştır. Radyo dinleme alışkanlıkları değişmiştir. 1948 yılında ABD'de Bell Laboratuvarlarında bulunan transistorlu radyo, hem radyoları ucuzlatmış hem de hareketli hale getirmiştir. Cep ve otomobil radyoları yaygınlaşmıştır. Radyo her yerde dinlenebilir duruma gelmiştir.

Tecimselleşen radyo yayıncılığının karşısında yerel radyo, mikro radyo, underground radyo gibi alternatifler gündeme gelmiştir.

Türkiye'de de radyo hep siyasi gündemin içinde yer almıştır. Demokrat Parti döneminde 'Partizan Radyo' nitelemesi ortaya çıkmıştır. BBC'nin önderlik ettiği kamu yayıncılığı anlayışı 1964 yılında kurulan TRT için de benimsenmiştir. Özerk bir kamu kuruluşu olarak örgütlenen TRT 1971 ve 1980 askeri müdahaleleriyle bir devlet yayın kuruluşuna dönüşmüştür (Erdoğan, 302-304).

Televizyon: Televizyonun babası olarak tanınan Paul Nipkow 1884 yılında resim tarama makinası yaparak bu taranmış resmin telgraf hatlarından iletilmesini tasarlamıştır. Bugünkü televizyon kamerasının ilk halini ise ionoscope adıyla 1923 yılında Vladimir Zworkin yapmıştır. Westinghouse ve Fansworth'un katkılarıyla televizyon alıcı ve verici sistemleri 1930'larda geliştirilmiştir.

İlk televizyon yayını 1936'da BBC tarafından yapılmıştır. 1937 yılında elektro manyetik sistemler yerine elektronik taramalı sistemler standart olarak kabul edilmiştir. II. Dünya Savaşı öncesinde ABD'de yalnızca 6 TV istasyonu yayın yapmaktadır. Savaş sırasında televizyon araştırmaları durmuştur. Radar hızlanmıştır. 1952 yılında ABD'de ilk kez siyasi parti kongrelerinin televizyondan verilmesiyle yeni bir dönem başlamıştır.

Böylece televizyon önemli bir siyasi güç durumuna gelmiştir. Yine ABD'de başkanlık seçimlerinde televizyonun güçlü bir biçimde kullanılması bugünkü anlamıyla siyasal iletişimin doğuşunu getirmiştir. Televizyonun kültürel egemenliği yaygınlaşmıştır. 1963 yılında Kennedy'in öldürülmesi televizyonun haber vermedeki hızını kanıtlamıştır. 1990 yılında ise Körfez Savaşı televizyondan 'naklen' yayınlanmıştır (Büyük Larousse, 11384-11385).

Türkiye’de 1958 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından deneme amaçlı başlatılan İstanbul’a yönelik televizyon yayınları düzenli olarak ilk kez 1968 yılında Ankara’da TRT tarafından gerçekleştirilmiştir. 1994 yılında RTÜK kanunu ile birlikte özel televizyon yayıncılığı gündeme gelmiştir.

1948 yılında yayını alamayan küçük yerleşim birimlerine düzgün yayın iletmek üzere geliştirilen CATV (Community Antenna Television) sistemi bugün artık çok kanallı yayın için güçlü bir seçenek olan kablolu televizyon halini almıştır. Uydu yayıncılığı ise kapsama alanı sorununu kökten çözen bir yaklaşım sağlamıştır.

1957 yılında SSCB’nin ilk insan yapımı uydusu olan Sputnik’i uzaya göndermesi soğuk savaşa paralel bir uzay savaşı başlatmıştır. ABD 1962 yılında Telstar’ı, 1965’de de ilk geostationary uydu olan Early Bird’ü fırlatmıştır. Dünya etrafında hep aynı yerde kalabilen uydu pozisyonu anlamına gelen geostationary uydu pozisyonları, bu fikri ilk ortaya atan A. Clarke’n adına atfen Clarke kuşağı olarak adlandırılmaktadır. Bu kuşak sanal bir kuşak olarak 35.000 km yüksekte yer almaktadır.

Bu kuşak üzerindeki uydu pozisyonları da tıpkı frekanslar gibi kıt kaynak kabul edilmekte ve ülkeler arasında tahsis sorununa yol açmaktadır. Uyduların en belirgin sonucu CNN gibi küresel kanalların ortaya çıkması ve medya sektöründe tekelleşme eğilimi hızlandırması olmuştur. Uydularla artık küresel bir iletişim ağı gerçekleştirilmektedir.

Bu ağ üzerinde hem siyasi mesajlar hem de mali bilgiler hızla ve güvenli bir biçimde aktarılmaktadır. Doğrudan uydu yayıncılığı (DBS) ile C-Ku-Ka bantlarından dünyanın

her köşesine yayın yapma olanağı ortaya çıkmıştır.

Türkiye ise 1994 yılında Türksat 1-B’yi 1996 yılında ise 1C’yi 2001 yılında da 2A’yı yörüngeye oturtmuştur.

Sinema: 1872 yılında Amerikalı bir Vali olan Leland Stanford dört nala giden bir atın çok kısa bir an yere dokunmadığını kanıtlamak istemiştir. Bunun için Edward Muybridge adlı bir fotoğrafçıdan bu anı görüntülemesini talep eder. Bunun üzerine Muybridge bir çok fotoğraf makinesini bir araya getirerek hepsinin deklanşörüne kısa aralıklarla basar. Muybridge böylece hareketleri ayrıştırmaya yönelik fotoğraf kareleri oluşturmayı başarır.

Thomas Alva Edison, Muybridge’in çalışmalarının sunumu sırasında hazır bulunur. Bu sunumlarla çok ilgilenen Edison 1888’de kinetoskop adında bir alet yapar. Bu kutu birbiri ardına geçen fotoğraf karelerini göstermektedir. Elektriği bulan bu kişinin ünü sinemanın bulunuşunun da ona atfedilmesini sağlamıştır. Ama Edison’un halefleriyle seleflerini de unutmamak gerekmektedir.

Daha sonra Jean-Louis ve Auguste Marie Lumière adında iki kardeş sinematograf adında bir projektör bulmuşlardır. Bu alet, filme kaydedilmiş görüntüyü geniş bir perdeye aksettirmeye yaramaktadır. Bu iki kardeş gerçekleştirdikleri birkaç dakikalık filmleri 1895 yılında Paris’te halka göstermişlerdir. Bu görüntülerin içinde çiçek sularken kendini sulayan adam ve Ciotat Garina girerken seyircileri korkutan tren yer almaktadır. Bu gösteri sinema tarihinin başlangıcı olarak kabul edilmektedir.

Bu yeni sanat hızla gelişmiştir. İllüzyonist Georges Méliès, katıldığı Lumière kardeşle-

rin bu ilk projeksiyon gösterisinden büyülenmiştir. 1913 yılında kendi stüdyosunu kurarak ufak tefek hileler içeren 500 küçük film yapmıştır. Georges Méliès'in sineması daha çok tiyatro piyesi gibi algılanmıştır. Daha sonra ortaya çıkan pek çok yapımcı sinemada kendilerine özgü ifade biçimlerini kullanmışlardır. Méliès başarısızlığa uğramıştır.

1896 yılında Charles Pathé, 1900'lerde dünyanın en büyük yapımcı şirketlerinden birine dönüşecek olan Pathé Frères'i kurmuştur. Charles Pathé ilk uzun metrajlı filmi *Sefilleri* 1904 yılında çekmiştir.

Amerika'da çevrilen ilk film ise 1903 yılındaki *Büyük Tren Soygunu* adlı bir western'dir. Bu film Edison tarafından yapılmış ve Edward S. Porter tarafından yönetilmiştir. Sinema salonlarının ortaya çıkışı 1905 yılına rastlamaktadır. Bu salonlarda her biri onar dakikalık bir kaç film gösterilmiştir.

Sinema salonları sessiz sinemanın görüntülerini gazete metinlerinden daha iyi anlayan işçi ve göçmen sınıfını kendine çekmiştir. Bu küçük filmlerin tartışılmaz ustası David Lewelyn Wark Griffith'dir.

Birinci Dünya Savaşı'nda Amerikan sineması yeşermiştir. Hollywood'da, Fox, Paramount, Universal, stüdyoları kurulmuştur. 1918'den sonra Amerikan sineması sanayileşmiştir. Üretimden dağıtımına bütün sektörlerle el atarak bir tekel kurmuşlardır. 1923 yılında Warner Brothers ve Metro Goldwyn Mayer 1924'te kurulmuştur. 1920'li yıllar sinema tarihine geçen film ve insanlarla doludur.

1926 yılında yeni bir buluş olan sinema dünyayı birbirine katmıştır. İlk sesli filmi sinema dünyasına kazandıran Amerikalı film Şirketi

Warner Brothers'dir. İlk sesli filmin adı ise *Don Juan*'dır. Bu filmde yalnızca müzik vardı. 1927 yılında Al Johnson'ın çevirdiği *Caz Şarkıcısı* filmi, hem müzikli hem de sesli olmuştur. 1906 yılında ilk denemeli A.A Smith tarafından yapılan renkli film ise 1930'lu yıllardan sonra gelişmeye başlamıştır. İlk renkli film ise *Deniz Geçiş Parası* adlı film olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Amerikan sineması propaganda filmleri üretmiştir. Yalnızca Orson Welles'in *Yurttaş Kane*'i Hollywood'da çevrilmiştir. Savaştan sonra Hollywood televizyonun rekabetiyle karşı karşıya kaldı. Bu durum zorluklar yaşamasına neden olmuştur. Daha sonra Amerikan sineması daha bağımsız eserler vermeye başlamıştır.

İtalyan Yeni Gerçekçilik Dalgasının gelişimiyle İtalya'da Vittorio de Sica, Luchino Visconti ve Federico Fellini gibi isimler sinemaya girmiştir. Fransız Yeni Dalgası ile de Claude Chabrol, François Truffaut, Alain Resnais, Jean-Luc Godard gibi yönetmenler sinemaya girmiştir.

60'lı ve 70'li yıllarda Hollywood bütün dünya ile rekabete girerek, televizyon için çalışıp daha az üretmeye başladı ve film dağıtıcı rolü üstlendi. Çıtayı yükseltmek için sanayiciler renkli film, sinemaskop, 3 boyutlu film gibi çeşitli teknolojiler denediyseler de yalnızca renkli film standart haline geldi.

Daha sonraları, Amerikan sineması daha eleştirel bir sinema olarak uluslararası bir sanat haline gelmiştir. (Malexism, 2007)

Türkiye'de ilk sinema salonu 1908 yılında Pathé Sineması adıyla Tepebaşı'nda, şimdi yıkılmış olan şehir tiyatrosu komedi kısmının olduğu yerde açılmıştır. Türkiye'de ilk

konulu filmi Weinberg çekmiştir. Bu filmin adı *Hikmet Ağa'nın İzdivacı*dır. Bu film 1914 yılında çekilmeye başlandıysa da Birinci Dünya Savaşı nedeniyle 1918 yılında bitirilebilmiştir.

Bilgisayar: Çağımızın en önemli buluşlarından ve teknolojik gelişmelerinden biridir. 1946 yılında çok basit biçimde, elektronik hesap makinesi ve benzeri araçlar olarak kullanılmaya başlanan bilgisayar tekniği daha sonraki yıllarda hızlı bir gelişme göstererek bugünkü kullanım biçimine erişmiş ve tüm dünya insanlarını etkisi altına almayı başarmıştır.

Bilgisayar yalnızca bir bilgilendirme ve iletişim aracı olmanın dışında insanların tüm işlerini hızla görebilecekleri bir teknolojik gelişme haline gelmiştir. Bilgisayarın gelişmesi internet adı verilen iletişim ve bilgilen-

dirme sisteminin doğmasına yol açmıştır. Bilgisayarın kullanılmaya başlamasıyla ülkeler arasındaki ekonomik, toplumsal, kültürel ilişkiler hızlı bir gelişme göstermiştir. Ülkeler arasındaki sınırlar ortadan kalkmıştır.

SONUÇ

İletişim araçlarından en önemlileri olan gazete ve televizyonlar bilgisayardan geniş ölçüde yararlanarak yayınlarını daha da kaliteli duruma getirmişlerdir. Günümüzde medya organları bilgisayarın gücünden büyük ölçüde yararlanmaktadır. Bilgisayarlar gazetelerde haber yazımından sayfa düzenine kadar her alanda kullanılmaktadır.

Tarihsel süreç içinde sürekli bir gelişme gösteren ve insanların birinci önceliği olan iletişim, insanların yaşamını biçimlendirmeye başlamıştır. Toplumların daha çağdaş olmaları yolundaki etkisini sürdürmektedir.

KAYNAKLAR

- Alemdar, K. (1996). *İletişim ve Tarih*, Ankara: İmge Yayınları.
- Büyükbaykal Ilgaz, C. (2005). *Kitle İletişim Araçları ve Toplumsal Yaşam*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, XXI, 71-75.
- Erdoğan, İ. (2003). *İletişimi Anlamak*, Ankara: Erk Yayınları.
- Gönenç Yapar, A. (2004). *İletişim Teknolojilerinin Medya Üzerine Etkileri*, II. Uluslararası İletişim Sempozyumu 17-19 Mart 2004, Ss: 437-448.
- Koloğlu, O. (1992). *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Rigel, N. (2000). *İleti Tasarımında Haber*, İstanbul: Der Yayınları.
- Usluata, A. (1998). *İletişim*, İstanbul: Cep Üniversitesi İletişim Yayınları.
- Zıllıoğlu, M. (2003). *İletişim Nedir*, İstanbul: Cem Yayınları.
- .....Büyük Larousse Ansiklopedik Sözlük, (1986). Cilt 11, İstanbul: Milliyet Yayınları.
- .....(1986) Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedi, 22. Cilt, İstanbul: Milliyet Yayınları.

.....(1986) Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi, Cilt 7, İstanbul: Milliyet Yayınları.

.....(1983) Türkçe Sözlük, Cilt 1, Türk Dil Kurumu Yayınları.

.....(2007, 16 Ocak).www.malexism.com/medias.